

Međuvršnjačko nasilje na društvenim mrežama

Krznarić, Vanja

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:143868>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-01**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

VANJA KRZNARIĆ

**MEĐUVRŠNJAČKO NASILJE NA
DRUŠTVENIM MEDIJIMA**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA KOMUNIKOLOGIJU

ZAVRŠNI RAD

MEĐUVRŠNJAČKO NASILJE NA DRUŠTVENIM MEDIJIMA

Studentica: Vanja Krznarić
Mentorica: doc. dr. sc. Jelena Jurišić
Sumentorica: Vanesa Varga, mag. comm.

Zagreb, rujan 2019.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	2
2. NOVI MEDIJI.....	3
2.1. Tehnologija novih medija.....	3
2.2. Novi mediji – novi oblik nasilja.....	4
3. MEĐUVRŠNJAČKO ELEKTRONIČKO NASILJE.....	6
3.1. Karakteristike elektroničkog nasilja.....	6
3.2. Različiti oblici nasilja na društvenim medijima.....	8
3.3. Sudionici elektroničkog nasilja.....	10
4. POSLJEDICE NASILJA NA DRUŠTVENIM MEDIJIMA I KAKO IH SPRIJEČITI?....	13
4.1. Negativne posljedice elektroničkog nasilja.....	13
4.2. Prevencija elektroničkog nasilja.....	14
4.3. Zakonodavni okvir.....	16
5. ZAKLJUČAK.....	18
6. POPIS KORIŠTENIH IZVORA.....	20
7. SAŽETAK.....	22

1. UVOD

Tema ovog rada je međuvršnjačko nasilje na društvenim medijima. U prvom dijelu rada ću objasniti što je internet te što su društveni mediji kojima se svakodnevno koristimo. Također, definirat ću što je to međuvršnjačko nasilje te kako se razvio novi oblik međuvršnjačkog nasilja na društvenim medijima, odnosno elektroničko nasilje. U drugom poglavlju ću detaljnije objasniti što je to elektroničko nasilje, navesti njegove osnovne karakteristike te navesti koji su glavni oblici nasilja putem interneta. Osim toga, navest ću glavne sudionike elektroničkog nasilja te njihovu uključenost u nasilje. U trećem poglavlju ću prikazati posljedice elektroničkog nasilja za žrtve te što se sve može učiniti kako bi se spriječilo elektroničko nasilje.

Međuvršnjačko nasilje na internetu i društvenim medijima je jedan od najvećih problema u *cyber* okruženju za internetske korisnike. Nasilje na internetu se naziva još elektroničko nasilje. Ono se javlja kada netko zlostavlja, maltretira, prijeti ili muči drugog pojedinca ili grupu s ciljem ponižavanja žrtve (Štavalj, 2014: 12). Počinitelji vrše elektroničko nasilje putem modernih tehnologija, a najčešće se odvija putem tekstualnih poruka, društvenih medija i sl. (Tripathi, 2017: 2).

Elektroničko nasilje putem društvenih medija se može očitovati u nekoliko različitih vrsta internetskog ponašanja. To može biti seksualno zlostavljanje ili *sexting*, iskazivanje ljutnje slanjem uznemirujućih poruka ili *flaming*, uhođenje putem interneta ili *cyberstalking* i dr. (Buljan Flander, Dugić, Handabaka, 2015: 168). Sukladno tome, mnogo je negativnih posljedica koje žrtva zlostavljanja može doživjeti, kao što je bijes, strah, nisko samopoštovanje i sl. (Bilić, 2014: 13). Vrlo je važno razumjeti važnost elektroničkog nasilja kao problema s negativnim utjecajem koji ima na svoje žrtve (Štavalj, 2014: 11).

Glavni cilj ovog rada je objasniti što je elektroničko nasilje među vršnjacima te koje su njegove karakteristike, zatim podijeliti i objasniti njegove glavne oblike elektroničkog nasilja te predstaviti sudionike elektroničkog nasilja. Nadalje, predstaviti će se negativan utjecaj elektroničkog nasilja na žrtvu i pokušati predložiti neka rješenja kako bi se ono spriječilo ili barem umanjilo utjecaj koji ostavlja na žrtve.

2. NOVI MEDIJI

Novi mediji podrazumijevaju uporabu novih tehnologija medija za njihovo korištenje. Nove tehnologije omogućuju lakši i brži prijenos informacija, pohranu podataka i veću brzinu prilikom distribuiranja sadržaja i informacija. Pojam novih medija je u početku vezan za radio i televiziju, dok se danas novi mediji nazivaju digitalnim medijima. Novi mediji, odnosno digitalni mediji su danas „e-mail, World Wide Web, DVD, CD-ROM, MP3, Ipod itd.“ (<http://www.zarez.hr/clanci/novi-mediji-od-quotzivih-slikaquot-do-quotlika-zivotaquot>, 24. 8. 2019).

Internet je svjetska, odnosno globalna računalna mreža koja uključuje različite oblike komuniciranja s karakteristikama masovnosti. Prema Brautoviću, internet omogućuje brzo dobivanje informacija, korisnici su aktivni te sami biraju koje će medije koristiti i na koji način. Također, Brautović (2011: 14) navodi kako „internet nudi mogućnost dobivanja dodatnih informacija – na istoj web stranici ili pomoću poveznica na neke druge stranice ili dokumente“. Osim navedenog, korisnici mogu sami tražiti dublje informacije, educirati se, kupovati putem interneta i sl. (Brautović, 2011: 14).

2.1. Tehnologija novih medija

Ovo stoljeće je popraćeno naglim razvojem tehnologije, čijom se uporabom mogu ostvariti brojne prednosti. Moderna tehnologija novih medija omogućava razgovor s ljudima diljem svijeta. Postalo je lakše redovito komunicirati s obitelji, prijateljima, ali i drugim ljudima s kojima želimo ostvariti kontakt. Također, ljudi koji imaju poteškoća u komunikaciji s drugima, sada mogu komunicirati u manje stresnom okruženju jer je kod nove tehnologije putem interneta riječ o neizravnoj komunikaciji (David-Ferdon, Feldman Hertz, 2007: 1).

Internetu se može pristupiti putem računala, mobitela, tableta i sl., preko kojih djeca i adolescenti prikupljaju informacije i znanja o određenim temama (David-Ferdon, Feldman Hertz, 2007:1). Prema Hodak Kodžoman, Velki i Cakić (2013: 110), postoje i brojne druge prednosti interneta, kao što su „brzo i pregledno pronalaženje informacija i sadržaja,

rješavanje ispita na fakultetu, kupovina, prilika za učenje, obrazovanje, edukaciju, usavršavanje stranih jezika“.

UNICEF je 2010. godine proveo istraživanje u hrvatskim školama o utjecaju suvremene tehnologije na svakodnevni život djece i adolescenata. (<https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/elektronicko-nasilje-prijeti-sve-vecem-broju-djece-20110208>, 10. 8. 2019). Njihovim istraživanjem se pokazalo da 96% djece posjeduje mobitel, a 85% djece ima pristup internetu (prema: Hodak Kodžoman, Velki, Cakić, 2013: 113). Djeca i adolescenti se služe novom tehnologijom kako bi se međusobno dopisivali, slali e-mailove, pisali blog ili pristupali stranicama društvenih medija (David-Ferdon, Feldman Hertz, 2007:1).

Korištenje društvenih medija jedna je od svakodnevnih aktivnosti današnje djece i adolescenata. Društveni mediji podrazumijevaju bilo koju web internetsku stranicu koja omogućuje društvenu interakciju. To uključuje mjesta za društveno umrežavanje kao što su *Facebook*, *Instagram*, *Snapchat*, *MySpace* i *Twitter*, ali i internet stranice poput *YouTube*-a te stranice za igre i blogove. Takve stranice danas nude razne sadržaje za zabavu i mogućnosti za komunikaciju (Schurgin O'Keeffe, Clarke-Peterson, 2011: 801). Komunikacija na društvenim medijima je neposredna, neizravna, lako dostupna te se temelji uglavnom na neformalnim dijalozima (Tripathi, 2017: 2).

Uz brojne prednosti, upotreba interneta ima i brojne nedostatke uzrokovane rizicima za korisnika „poput narušene privatnosti i sigurnosti, internetskoga kriminala te raširenosti neprimjerenih sadržaja“ (Vejmelka, Strabić, Jazvo, 2017: 60). Prema Roksandić Vildkička i Mamić (2018: 333), istovremeno dijeljenje svojih ideja, stavova i misli s drugim korisnicima interneta se najčešće odvija „bez intervencije kontrolnih mehanizama“ pri čemu nije ograničena sloboda objavljivanja neprikladnog sadržaja.

2.2. Novi mediji – novi oblik nasilja

Nasilje je specifičan oblik agresije koje može imati više oblika. Jedan od najčešćih oblika nasilja je nasilje među mladima (Tripathi, 2017: 2). Međuvršnjačko nasilje je u Hrvatskoj definirano dokumentom pod nazivom „Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima“. Ovim dokumentom (2004: 3) se nasilje među vršnjacima, odnosno među djecom i mladima smatra „svako namjerno fizičko ili psihičko nasilno ponašanje usmjereno prema

djeci i mladima od strane njihovih vršnjaka učinjeno s ciljem povrjeđivanja, [...] uključuje ponavljanje istog obrasca i održava neravnopravan odnos snaga (jači protiv slabijih ili grupa protiv pojedinca)“ (prema: Štavalj, 2014: 9).

Međuvršnjačko nasilje se najčešće događa u školi, ali često se odvija i izvan škole. Prema Štavalj (2014: 8), u međuvršnjačkom nasilju je dijete „zlostavljano ili viktimizirano kada je opetovano i trajno izloženo negativnim postupcima od strane jednoga ili više vršnjaka, a ima poteškoća da se obrani od nasilničkog ponašanja“. Postoji nekoliko vrsta nasilja, ovisno o tome na koji način nasilnik želi povrijediti drugu osobu. Nasilje stoga može biti „fizičko, spolno i psihičko (verbalno), u koje još spada i nasilje putem interneta (eng. *cyberbullying*) [...]“ (2014: 9).

3. MEĐUVRŠNJAČKO ELEKTRONIČKO NASILJE

Osobni kontakt se u današnje vrijeme proširio i na virtualni svijet te se tako pojavio i novi oblik izražavanja agresije. Agresija se tako „ostvaruje putem informacijske i komunikacijske tehnologije, kao što su mobiteli, videokamere, elektronička pošta i internetske stranice“ (Buljan Flander, Dugić, Handabaka, 2015: 168). Zbog svojih mnogobrojnih karakteristika, internet nudi razne mogućnosti nasilnicima za vršenje nasilja. Nasilje koje se odvija putem interneta kao medija se naziva „elektroničko nasilje“ (Štavalj, 2014: 12).

Elektroničko nasilje predstavlja napad na drugo dijete, osobu, najčešće vršnjaka, koristeći se modernim tehnologijama s ciljem zlostavljanja, ponižavanja, prijetnje i sl. (Štavalj, 2014: 12). Prema Vejmelka, Strabić i Jazvo (2017: 61), elektroničko nasilničko ponašanje je definirano kao „opetovano i namjerno nanošenje štete drugima računalom, mobilnim i drugim elektroničkim uređajima“. Nasilnici svojim ponašanjem žele nanijeti neugodu i povredu drugim osobama (2017: 61).

Društveni mediji kao što je *Facebook*, *Instagram*, *Twitter*, *YouTube*, itd., pružaju novi oblik komunikacije u kojem također može doći do nasilnog ponašanja (Tripathi, 2017: 2). Prema istraživanju „Cyberbullying Via Social Media“ (2014: 13), nasilje se najčešće odvijalo putem SMS-a (56,8%), zatim *Twitter*-a (45,5%), *Facebook*-a (38,6%), *Instagram*-a (13,7%) i *YouTube*-a (11,4%).

3.1. Karakteristike elektroničkog nasilja

Međuvršnjačko nasilje na društvenim medijima, odnosno elektroničko nasilje, danas je sve više prisutno. Za razliku od tradicionalnog vršnjačkog nasilja koje se odvija u stvarnom svijetu, elektroničko nasilje se odvija u virtualnom. Koristeći nove tehnologije, počinitelj nasilja se može služiti SMS porukama na mobitelu, internetskim kanalima slanjem e-mailova, ali i društvenim medijima kao što je *Facebook*, *Instagram*, *Twitter* i sl. (Velki, Kuterovac Jagodić, 2016: 524).

Uzimajući u obzir da se nasilje odvija virtualno, jedno od najvažnijih obilježja je mogućnost skrivanja ili promjene pravog identiteta. Prema Roksandić Vidlička i Mamić (2018: 333), vrlo važna karakteristika interneta je anonimnost korisnika. Anonimnost

korisnicima pruža zaštitu, veću slobodu i smopouzdanje kod izražavanja misli. Stoga se može dogoditi zlouporaba prava na slobodu izražavanja kojima se ugrožavaju prava drugih ljudi (2018: 333). Buljan Flander, Dugić i Handabaka (2015: 171) smatraju da je anonimnost kod elektroničkog nasilja povezana s „težim posljedicama za žrtvu ili manjim osjećajem odgovornosti počinitelja“. Prednost za počinitelja je prema Velki i Kuterovac Jagodić (2016: 524–525) u tome što „on ostaje anonimn i može se skrivati iza privremenih adresa e-pošte, nadimaka ili nepoznatoga broja mobitela“.

Drugo važno obilježje elektroničkog nasilja je tzv. „sveprisutna publika“ (Buljan Flander, Dugić, Handabaka, 2015: 171). Za razliku od tradicionalnog nasilja kod kojeg je publika ograničena na osobe koje su se u trenutku počinjenja nasilja našle na tom mjestu, „publika je u elektroničkom nasilju mnogo šira, jer internetom može obuhvaćati mnogo više djece (npr. djecu iz drugih škola, pa čak i gradova) [...]“ (Velki, Kuterovac Jagodić, 2016: 525). Mnogobrojna publika elektroničkog nasilja pretpostavlja pojedine korisnike interneta, odnosno društvenih medija. Vejmelka, Strabić i Jazvo (2017: 61) napominju kako svaki korisnik može na neki uvredljivi ili nasilni sadržaj ostaviti svoj komentar, mišljenje, proslijediti objavu nekom drugom ili ju objaviti na svom profilu. Karakteristike interneta, posebice društvenih medija, na taj način donose mogućnost ponovnog proživljavanja nasilnog događaja za žrtvu. Poruka, komentar ili objava predstavljaju jedan i kratkotrajan nasilni čin. Unatoč tome, svaki novi komentar, broj ljudi koji su pregledali objavu i sl. može dovesti do ponovne izloženosti nasilju (2017: 61).

Još jedna važna karakteristika i ujedno razlika između tradicionalnog i elektroničkog nasilja je vrsta poslane, odnosno primljene poruke, koja je u tradicionalnom nasilju većinom verbalna i kratkotrajna. Tako se kod elektroničkog nasilja uvijek „radi o nekoj vrsti pisane (slikovne) poruke koja ostaje trajno pohranjena na internetu i svakodnevno iznova može štetiti žrtvi [...]“ (Velki, Kuterovac Jagodić: 2016: 525). Sukladno tome, Štavalj (2014: 12) navodi kako osoba koja je žrtva elektroničkog nasilja može doživjeti „sekundarnu viktimizaciju“. To se događa tako što osoba može uvijek iznova pročitati neki zlonamjoran komentar na društvenim medijima. U komentarima vršnjaci često rugaju, ismijavaju i vrijeđaju žrtvu nasilja. Osim pisane riječi, žrtva može doživjeti sekundarnu viktimizaciju ako je nasilni događaj snimljen i postavljen na YouTube ili neki drugi društveni medij koji podržava reprodukciju videozapisa. Na taj način žrtva može više puta pogledati nasilni događaj koji je pretrpjela (Štavalj, 2014: 12).

Nadalje, važno je spomenuti da s obzirom na to da se nasilje odvija na internetu, društvenim medijima se može pristupiti preko računala, mobitela i drugih uređaja u bilo koje vrijeme. Dolazi do toga da se nasilje „može događati bilo kada i bilo gdje“ (Velki, Kuterovac Jagodić, 2016: 525).

Osim navedenog, Vejmelka, Strabić i Jazvo (2017: 61) navode štetu za žrtvu koja proizlazi iz nasilnog ponašanja kao još jedan važan element nasilja na internetu. Prema Schurgin O'Keefe i Clarke-Pearson (2011: 803), šteta je veća za žrtvu zbog udaljenosti između žrtve i nasilnika u *online* okruženju. Ovdje nasilnici opet imaju prednost jer „mladi koji se nasilnički ponašaju ne vide osobu kojoj nanose štetu, a ni posljedice takva ponašanja, čime zadržavaju emocionalnu distancu i pokazuju manjak empatičnih reakcija“ (2017: 61). Udaljenost omogućuje počiniteljima da budu hrabriji i agresivniji, bez straha od neposrednih posljedica. Također, komunikacija na internetu je lišena neposrednih reakcija, stoga nasilnik često ne osjeća empatiju i žaljenje te se ne može zaustaviti u svom ponašanju ukoliko vidi kako žrtva plače ili je slomljena (2011: 803).

Naposljetku, Vejmelka, Strabić i Jazvo (2017: 62) navode „neravnotežu snaga između pojedinca koji čini i onoga na kojem se čini nasilje“, kao karakteristiku međuvršnjačkog nasilja na društvenim medijima. Osoba koja se nasilno ponaša može postati superiorna nad žrtvom zbog svoje razvijenije „informatičke pismenosti ili posjedovanja multimedijjskih sadržaja kojima je cilj nanijeti štetu“ (2017: 62). Isto tako, osoba koja je nasilnik može steći „nadmoć“ tako što će kontrolirati teme o kojima se raspravlja na društvenim mrežama, može izazivati sukobe „slanjem neprimjerenih poruka ili višim statusom u virtualnim zajednicama“ (2017: 62).

3.2. Različiti oblici nasilja na društvenim medijima

Prema Velki i Kuterovac Jagodić (2016: 524) glavna podjela elektroničkog nasilja je na direktno i indirektno. Direktno nasilje podrazumijeva izravan napad počinitelja na dijete ili adolescenta. S druge strane, indirektno nasilje uključuje napad na pojedinca preko neke posredne osobe koja nije ni svjesna svog sudjelovanja u elektroničkom nasilnom ponašanju. Na primjer, to se može dogoditi kada počinitelj šalje uznemirujući sadržaj svojoj žrtvi preko profila posredne osobe (2016: 524).

Postoji nekoliko različitih vrsta elektroničkog nasilja koje uključuje različite oblike ponašanja na društvenim medijima. Buljan Flander, Dugić i Handabaka (2015: 168) smatraju kako iz toga proizlaze sljedeće vrste kao što je „seksualno uznemiravanje“ (*sexting*), „iskazivanje ljutnje“ (*flaming*), „uznemiravanje putem interneta“ (*harassment*), „uhođenje putem interneta“ (*cyberstalking*), „klevetanje“ (*cyberdenigration*), „lažno prikazivanje“ (*impersonation*), „izdaja i prevara“ (*outing*) te „izdvajanje“ (*exclusion*) (2015: 168).

Seksualno uznemiravanje putem društvenih medija se izdvaja kao poseban oblik elektroničkog nasilja. Seksualno uznemiravanje ili *sexting* podrazumijeva „slanje ili primanje neželjenih seksualnih slika ili videoklipova“ (Buljan Flander, Dugić, Handabaka, 2015: 168). Poruke seksualnog sadržaja često sadržavaju nečije polugole ili gole slike, slike u donjem rublju i sl. Primanje takvih poruka je često putem mobitela te putem aplikacija društvenih medija. Razmjena takvih poruka može biti i između dviju osoba u ljubavnoj vezi, no njihovo slanje svejedno može imati ozbiljne posljedice za osobu koja proizvodi sadržaj seksualnog karaktera. Može se dogoditi da takav sadržaj postane viralan i dostupan svima, što može imati ozbiljne posljedice za žrtvu (<https://tinejdzeri.hr/britelefon.hr/clanci/sexting/>, 12.8.2019).

„Iskazivanje ljutnje“ ili *flaming* podrazumijeva „slanje ljutih, neugodnih i vulgarnih poruka nekoj *online* grupi ili pojedincu (Buljan Flander, Dugić, Handabaka, 2015: 168). U ovom obliku nasilja, šalju se poruke uvredljivog sadržaja sa svrhom povrjeđivanja jedne osobe ili skupine (<https://www.medijskapismenost.hr/oblici-obiljezja-elektronickog-nasilja/>, 12.8.2019). *Flaming* je također uobičajen kada se rasprava dotakne tema koje su vezane uz politiku, religiju, pobačaj, imigraciju i sl. (<https://hr.go-travels.com/35081-what-is-flaming-2483253-8509805>, 12.8.2019).

„Uznemiravanje putem interneta“ ili *harassment*, obuhvaća „ponavljajuće slanje uvredljivih poruka nekoj osobi“ (Buljan Flander, Dugić, Handabaka, 2015: 168). Kontinuirano slanje poruka prelazi u *online* uznemiravanje. Takve prijeteće radnje za cilj imaju staviti nekoga u ponižavajuću poziciju, status podređenosti i sl. Počinitelj se ističe kao moćan i dominantan (<https://www.medijskapismenost.hr/oblici-obiljezja-elektronickog-nasilja/>, 12.8.2019).

Cyberstalking ili „uhođenje putem interneta“ se odnosi na „ponavljajuće prijeteće ili zastrašivanje pojedinca“ (Buljan Flander, Dugić, Handabaka, 2015: 168). Zastrašivanja i prijeteće putem interneta mogu uključivati npr. prijeteće vezane uz fizičko ozljeđivanje. Takvo

postupanje može dovesti do dugotrajnog straha kod žrtve takvog oblika nasilja (<https://www.medijskapismenost.hr/oblici-obiljezja-elektronickog-nasilja/>, 12.8.2019).

Klevetanje ili *cyber denigration* se odnosi na „slanje ili objavljivanje štetnih, neistinitih ili okrutnih izjava o nekoj osobi drugim ljudima“ (Buljan Flander, Dugić, Handabaka, 2015: 168). Izjave mogu također biti tračevi ili glasine koji će naštetiti ugledu osobe o kojoj se priča (<https://www.medijskapismenost.hr/oblici-obiljezja-elektronickog-nasilja/>, 12.8.2019).

„Lažno prikazivanje“ ili *impersonation* je „pretvaranje osobe da je netko drugi te slanje ili objavljivanje materijala koji narušavaju ugled neke osobe“ (Buljan Flander, Dugić, Handabaka, 2015: 168). Do lažnog prikazivanja često dolazi tako što počinitelj ukrade nečiji *online* identitet i lozinke. Počinitelj se zatim koristi tuđim identitetom kako bi se žrtva dovela u opasnost primanjem nepoželjnog sadržaja i materijala ili trpljenjem štete na svoj ugled (<https://www.medijskapismenost.hr/oblici-obiljezja-elektronickog-nasilja/>, 12.8.2019).

Outing se odnosi izdaju i prevaru putem interneta, a obuhvaća „slanje ili objavljivanje materijala o osobi koji sadrže osjetljive, privatne ili neugodne informacije, uključujući i privatne poruke ili slike“ (Buljan Flander, Dugić, Handabaka, 2015: 168). Počinitelj često želi naštetiti žrtvi tako što će podijeliti njezine tajne koje mu je povjerila dok su međusobno bili bliski (<https://www.medijskapismenost.hr/oblici-obiljezja-elektronickog-nasilja/>, 12.8.2019).

Exclusion podrazumijeva „izdvajanje“ koje se odnosi na „aktivnosti kojima se namjerno isključuje osobu iz neke online grupe (Buljan Flander, Dugić, Handabaka, 2015: 168). U tradicionalnom vršnjačkom nasilju, izdvajanje se događa tako što će se npr. grupa vršnjaka prestati družiti s osobom koja je bila dio grupe. U *online* okruženju se to događa tako što se osoba briše s popisa prijatelja na Facebooku, blokira na društvenim medijima i sl. (<https://www.medijskapismenost.hr/oblici-obiljezja-elektronickog-nasilja/>, 12.8.2019).

3.3. Sudionici elektroničkog nasilja

Može se razlikovati nekoliko sudionika u međuvršnjačkom nasilju, a to su nasilnik, žrtva i promatrači. Ponekad osoba koja je žrtva nasilja može ujedno biti i nasilnik. Prema Štavalj (2014: 11), nasilnik je „dominantna osoba ili skupina koji se ponašaju nasilno prema žrtvi“, dok „žrtva trpi nasilnikove ispade i nije se u mogućnosti sama obraniti niti suprotstaviti“.

Istraživanje „Online aktivnosti i rizična ponašanja adolescenata u online okruženju“ (str. 59) navodi da čak „50,7% učenika sudjeluje u raznim pojavnim oblicima elektroničkog nasilja“.

Počinitelji elektroničkog nasilja su često i počinitelji tradicionalnog vršnjačkog nasilja, odnosno osobe koje vole vršiti nasilje u raznim životnim situacijama (Velki, Kuterovac Jagodić, 2016: 525). Velki i Kuterovac Jagodić (2016: 526) u svom istraživanju navode kako su počinitelji elektroničkog nasilja među vršnjacima češće dječaci, nego djevojčice i to u razdoblju od 10 do 15 godina. S druge strane, neka druga istraživanja nisu utvrdila razlike u spolovima kod počinjenja nasilja (2016: 527). Isto tako, učenici viših razreda osnovne škole i učenici nižih razreda srednje škole su češće počinitelji elektroničkog nasilja (2016: 527). Prema Štavalj (2014: 11), nasilnici često žele dokazati kako su bolji ili snažniji od drugih. Takav stav proizlazi iz njihovog vlastitog niskog samopouzdanja i samopoštovanja, što je ujedno i jedna od glavnih pretpostavki za uključivanje u nasilno ponašanje (2014: 11).

Žrtve međuvršnjačkog nasilja su često osobe koje su drugačije od drugih osoba, odnosno djece iz svoje škole ili društva. Buljan Flander, Dugić i Handabaka (2015: 174) navode kako su žrtve elektroničkog nasilja češće djevojčice, djeca slabijeg uspjeha u školi, djeca nižeg osjećaja samopoštovanja, ali i djeca čiji su roditelji manje emocionalni te imaju veći stupanj kontrole nad djetetom.

Promatrači također mogu biti sudionici nasilnog ponašanja. Razlikuju se promatrači koji mogu biti aktivni ukoliko se „brzo uključuju u nasilje potičući događaj, a od nasilnika se razlikuju samo po tome što ne iniciraju nasilje“ (Štavalj, 2014: 12). Zatim postoje pasivni promatrači, koji „samo promatraju nasilni događaj, ili ga u potpunosti zanemaruju“ (2014: 12). Naposljetku, postoje još „promatrači/pomagači“ koji žele „pomoći žrtvi na način da ju brane od nasilnika suprotstavljajući se i fizički i verbalno [...]“ (2014: 12).

Nadalje, Buljan Flander, Dugić i Handabaka (2015: 173) su svojim istraživanjem nastojali usporediti učestalost pojavnosti različitih oblika elektroničkog nasilja. Prema njihovom istraživanju „Odnos elektroničkog nasilja, samopoštovanja i roditeljskih čimbenika kod adolescenata“ (str. 173), „pokazalo se da najviše sudionika izjavljuje da je nekoliko puta ili često primilo uvredljive poruke i komentare (40%), da je netko širio laži o njima (27%) te da je netko poticao druge da ružno govore o njima (24,1%)“. Isto tako, sa strane nasilnika, „najviše sudionika izjavljuje da je slalo uvredljive poruke i komentare (21,6%) te objavljivalo stvari o nekome s ciljem ismijavanja (8,7%)“ (2015: 174). Ovim istraživanjem se pokazalo

kako najučestaliji oblici elektroničkog nasilja obuhvaćaju „slanje i primanje uvredljivih poruka i komentara, odnosno ogovaranje i širenje laži“ putem društvenih medija (2015: 174).

Također, postoje neki čimbenici koji omogućuju veću pojavnost doživljavanja nasilja. Prema Reić Ercegovac (2016: 255), tu se ubrajaju „niski socioekonomski status, fizičke značajke poput pretilosti i kronične bolesti, poteškoće u razvoju te niska popularnost u vršnjačkoj grupi i snižena psihosocijalna dobrobit“. Djeca koja postaju žrtve nasilja se često drugačije oblače, ponašaju ili pričaju te ih se zbog toga smatra čudnima ili drugačijima. Na takvu djecu nasilnici gledaju kao na „osobu koja se ne uklapa u njihovo okruženje“ te dolazi do nasilja (Štavalj, 2014: 9).

Naposljetku, osim čimbenika koji uzrokuju veće doživljavanje nasilja, postoje i neki čimbenici koji uvjetuju veću vjerojatnost počinjenja nasilja. Buljan Flander, Dugić i Handabaka (2015: 175) navode da „sudionici koji češće koriste Internet i čiji roditelji pokazuju viši stupanj kontrole i niži stupanj emocionalnosti, učestalije čine elektroničko nasilje“. Prema Velki i Kuterovac Jagodić (2016: 527), osim spolnih i dobrih čimbenika koji uzrokuju agresivno ponašanje mladih, školski neuspjeh također djeluje kao prediktor nasilničkog ponašanja. Istraživanjem se pokazalo kako „djeca uključena u elektroničko nasilje pokazuju slabiji školski uspjeh i više izostanaka iz škole“ (2016: 527). Odnos roditelja i djece ima također značajan utjecaj u iskazivanju agresije koje dovodi do nasilnog ponašanja. Kao prediktori činjenja tradicionalnog, a ujedno i elektroničkog nasilja, pokazali su se „strogo roditeljsko kažnjavanje, slab nadzor i veća roditeljska popustljivost [...]“ (2016: 528). Osim odnosa s roditeljima, odnos s prijateljima je također važan kao prediktor vršnjačkom nasilju. Elektroničko nasilje je tako povezano s neprihvaćenošću vršnjaka ili odbačenosti od pojedinog vršnjaka ili skupine (2016: 529).

4. POSLJEDICE NASILJA NA DRUŠTVENIM MEDIJIMA I KAKO IH SPRIJEČITI?

Elektroničko nasilje, kao i bilo koji drugi oblik nasilja, može ostaviti brojne negativne posljedice na svoje žrtve. Kako bi se spriječio utjecaj elektroničkog nasilja na žrtve ili čak i samo nasilje, važno je poduzeti mjere prevencije kroz edukaciju o korištenju interneta i društvenih medija te oblikovanja ispravnog ponašanja. U ovom poglavlju su navedene negativne posljedice i mjere prevencije elektroničkog nasilja. Nadalje, elektroničko nasilje je smješteno u zakonodavni okvir što upućuje na ozbiljnost i neprimjerenost takvog oblika ponašanja na internetu.

4.1. Negativne posljedice elektroničkog nasilja

Zlostavljanje putem interneta i društvenih medija je važan problem za mentalno blagostanje osobe koja trpi nasilje. Sudjelovanje na internetskim stranicama i društvenim mrežama ne stavlja djecu i adolescente u rizik doživljavanja elektroničkog nasilja. Međutim, doživljavanje elektroničkog nasilja se može dogoditi svakoj mladoj osobi na internetskoj mreži. Nasilje putem interneta vrlo negativno utječe na žrtvu, a posebno na djecu i mlade odrasle osobe (Best, Manketlow, Taylor, 2014: 27).

Osoba koja je izložena rizičnom ponašanju na internetu može doživjeti razne negativne i dugotrajne posljedice (Vejmelka, Strabić, Jazvo, 2017: 60). Prema Bilić (2014: 13), elektroničko nasilje može imati ozbiljne posljedice na „psihosocijalnu dobrobit adolescenta“. Također, smatra kako se učinci nasilja putem interneta mogu „kretati od zbunjenosti, uznemirenosti, frustracije, stresa i psihosomatskih poteškoća opaženih kod počinitelja i žrtava“ (2014: 13). Osim općenitog negativnog raspoloženja i tjeskobe, može doći do povećanog osjećaja tuge, ljutnje te čak do socijalne anksioznosti (2014: 13). Djeca koja su izložena nasilju mogu dovesti osobu, odnosno dijete, do izbjegavanja odlazaka u školu ili na druga mjesta koja je uobičajeno posjećivala (Hodak Kodžoman, Velki, Cakić, 2013: 113).

Žrtve elektroničkog nasilja su često kontinuirano i dugotrajno izložene nasilju, zlostavljanju i uvredama. Prema Bilić (2014: 13), to može rezultirati „negativnim viđenjem samoga sebe i osjećajem bezvrijednosti“. Osobe kao žrtve nasilja često imaju osjećaj kako ne

moгу kontrolirati situaciju niti utjecati na ono što im se događa. Smatraju da će se nasilje ponavljati bez obzira na to kako će one reagirati. Isto tako, žrtve misle kako se ne mogu zaštititi od ovog oblika nasilja, stoga ni ne poduzimaju potrebne mjere. To sve može dovesti do osjećaja bespomoćnosti, bezvrijednosti te do negativne percepcije budućnosti ukoliko žrtva iskusi probleme u doticaju s okolinom. Također, žrtva izložena stalnim negativnim komentarima počinje vjerovati u ono što nasilnik objavljuje putem društvenih medija (2014: 13).

Posljedice koje žrtva može iskusiti nakon doživljavanja elektroničkog nasilja prema Reić Ercegovac (2016: 254), „najčešće se manifestiraju u obliku internaliziranih poteškoća, primjerice, povišene depresivnosti, usamljenosti i niskog samopoštovanja“. Također, Bilić (2014: 14) smatra kako osjećaj poniženja i bespomoćnosti kod takvih osoba češće dovodi do depresije, nego kod počinitelja nasilja ili žrtava tradicionalnog nasilja.

Osim navedenog, kod nekih žrtava nasilja se javljaju suicidalne misli i želja za počinjenjem samoubojstva kao posljedica dugotrajnog zlostavljanja i doživljavanja nasilja od strane druge ili drugih osoba (Reić Ercegovac, 2016: 254). Isto tako, prema Bilić (2014: 14), „smanjen osjećaj samopoštovanja, beznade i depresija nerijetko se pretaču u suicidalne misli i počinjenje suicida kao ekstremnu posljedicu ove vrste nasilja“. Razlog tome je dugotrajno doživljavanje nasilja koje se smatra nerješivim problemom.

4.2. Prevencija elektroničkog nasilja

Žrtve nasilja često ne razgovaraju sa svojim roditeljima ili školskim nastavnicima o svojem problemu doživljavanja nasilja. To je često iz razloga što se žrtve boje kako će ih nasilnik ponovno napasti ili im se osvetiti. Međutim, vrlo je važno o tome s nekim razgovarati kako bi se poduzele mjere zaštite i prevencije (Štavalj, 2014: 11).

Ponekad će djeca svoje iskustvo s elektroničkim nasiljem podijeliti s prijateljima, ali i roditeljima (<https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/elektronicko-nasilje-prijeti-sve-vecem-broju-djece-20110208>, 13. 8. 2019). Ukoliko ne razgovaraju o problemu nasilja, često će ignorirati zlostavljanje kako bi ga pokušali izbjeći te će izbjegavati stranice i mreže na kojima ih se zlostavlja (prema: Hodak Kodžoman, Velki, Cakić, 2013: 113).

Kako bi se spriječilo nepoželjno ponašanje korisnika na internetu i društvenim medijima, potrebno je uvesti pravila komunikacije i ponašanja. Prije svega, djecu tome trebaju učiti roditelji, ali i učitelji u školama te stručni suradnici. Također sa svrhom sprječavanja posljedica, potrebno je „uvesti nadzor odraslih nad djecom pri uporabi modernih tehnologija gdje je izloženost nasilju i neprimjerenim sadržajima učestala i bez odgovarajuće kontrole“ (Hodak Kodžoman, Velki, Cakić, 2013: 119).

Prema Ciboci, Kanižaj i Labaš (2018: 4), „medijska pismenost se smatra jednim od najvažnijih oblika pismenosti u 21. stoljeću“. Medijska pismenost potrebna je prije svega djeci, ali i odraslima. S obzirom na to da su danas djeca već od najranije dobi okružena modernom tehnologijom, medijskim obrazovanjem bi se trebalo početi čim dijete dođe u doticaj s internetom. Od najranije dobi djeteta, važnu ulogu imaju roditelji i učitelji, koji bi se također trebali medijski obrazovati kako bi znali s čime su djeca suočena u online okruženju, uključujući i posljedice elektroničkog nasilja (2018: 4).

Nadalje, izdan je program prevencije elektroničkog nasilja pod nazivom „Upoznajmo i prepoznamo e-nasilje“ u kojem se predlažu koraci za postupanje u slučaju elektroničkog nasilja za djelatnike u obrazovnom sustavu, ali i roditelje (str. 36–40). Ukoliko se posumnja ili utvrdi slučaj elektroničkog nasilja, nastavnici i učitelji bi trebali sa ostalim djelatnicima stručnog osoblja obaviti razgovor s osobom koja je žrtva nasilja, počiniteljem nasilja te potencijalnim svjedocima elektroničkog nasilja. Potrebno je što prije pozvati roditelje djece koja su uključena u nasilje putem interneta i društvenih medija. Također, poželjno je održati sastanak stručnog osoblja unutar škole kako bi se donijelo rješenje o pedagoškim mjerama i individualnom postupanju prema žrtvi i počinitelju nasilja. Ako je potrebno, slučaj nasilja se može prijaviti policiji ili centru za socijalnu skrb. Važno je „utvrditi uzroke/povod nasilnog ponašanja i djelovati na slabljenje rizičnih i jačanje zaštitnih čimbenika“ kako bi se spriječilo daljnje nasilno ponašanje na internetu (Vejmelka, Krulić Kuzman, Gorjanac, 2018: 36–37). Naposljetku, poželjno je osigurati potrebnu psihološku pomoć djeci koja su žrtve nasilja te pružanje podrške žrtvama, ali i počiniteljima elektroničkog nasilja (Vejmelka, Krulić Kuzman, Gorjanac, 2018: 36–37).

Naposljetku, roditelji imaju važnu ulogu u postupanju prema svome djetetu u slučaju elektroničkog nasilja. Prvo, ako roditelji saznaju kako im je dijete zlostavljano putem interneta ili društvenih medija, potrebno je odmah poduzeti sve što je u njihovoj mogućnosti kako bi se zaustavilo nasilje i zaštitilo dijete. To se može odnositi na prijavljivanje neželjenog

sadržaja, pohranjivanje dokaza i sl. Ukoliko je sazvan razgovor u školi sa nastavnicima i drugim stručnim osobljem, potrebno je sudjelovati kako bi se dugotrajno riješio problem. Poželjno je o slučaju elektroničkog nasilja što više razgovarati sa svojim djetetom, ali i s djetetom koje je počinitelj nasilje te njegovim roditeljima. Važno je djetetu pružiti pomoć i osigurati podršku, kako bi dijete što više razgovaralo o tome što mu se događa u *cyber* okruženju te ga poticati na rješavanje sukoba s drugim osobama koje uključuje nenasilno ponašanje. Isto tako, roditelji se mogu uključiti u „individualni i grupni rad s ciljem unaprjeđenja svojih roditeljskih kompetencija, dobivanja potrebne podrške i pomoći djetetu i stjecanja boljeg uvida u djetetove potrebe i način funkcioniranja“ (Vejmelka, Krulić Kuzman, Gorjanac, 2018: 40).

4.3. Zakonodavni okvir

Zaštitu od elektroničkog nasilja treba provoditi i država kroz zakonodavstvo i politiku. Trebaju se donositi kvalitetni zakoni kojima će se osigurati stroge kazne za počinitelje elektroničkog nasilja. Takvim postupkom bi se moglo spriječiti učestalo činjeno elektroničkog nasilja (Ciboci, 2014: 21).

Prema Matijević (2014: 45), „nasilje nad djecom putem interneta može imati obilježja nekog od kaznenih djela iz različitih glava Kaznenog zakona Republike Hrvatske [...]“. Neprimjereno ponašanje na društvenim mrežama najčešće „[...] ulazi u domenu kaznenih djela protiv časti i ugleda koje se progone po privatnoj tužbi“ (2014: 45), kao što su uvreda, sramoćenje i kleveta. Također, zakon se krši i u području prava na privatnost i to najčešće kroz nedozvoljenu uporabu privatnih podataka i neovlašteno snimanje i fotografiranje. Počinitelji nasilja mogu počiniti kazneno djelo nametljivim ponašanjem, prijetnjama te javnim poticanjem na nasilje i mržnju (2014: 45).

Isto tako, kazneno djelo je počinjeno ukoliko je dijete spolno zlostavljano i iskorištavano za zadovoljenje potreba počinitelja. Nasilnici putem interneta mogu upoznati dijete s pornografijom slanjem neprimjerenih fotografija i video zapisa, zatim mogu iskorištavati dijete za tzv. „pornografske predstave“ i pornografiju. Fotografija ili snimka osobe mlađe od 18 godina u neprimjerenom seksualnom ponašanju ili slanje takvih fotografija i snimaka djeci predstavlja seksualno uznemiravanje (Matijević, 2014: 45–46, prema: Kazneni zakon, 2011, članak 163).

Nadalje, neprimjerenim ponašanjem na društvenim mrežama, počinitelji mogu ostvariti i „[...] obilježja kaznenog djela Povreda privatnosti djeteta iz članka 178. Kaznenog zakona jer iznose ili prenose nešto iz osobnog ili obiteljskog života djeteta, protivno propisima objavljuju djetetovu fotografiju ili otkriju identitet djeteta, što [...] ugrožava dobrobit djeteta“ (Matijević, 2014: 46). Za ovo kazneno djelo je predviđena kazna zatvora od dvije do tri godine (2014: 46).

Naposljetku, objave na društvenim medijima „[...] mogu imati i obilježja diskriminacije na temelju spola u punom smislu odredbe članka 8. Zakona o diskriminaciji spolova“ (Matijević, 2014: 46). Policija nije ovlaštena tužitelj u slučaju kršenja ovog Zakona, ali o tome mogu obavijestiti državnog odvjetnika. Žrtva takvog oblika nasilja može podnijeti tužbu Prekršajnom sudu te na taj način riješiti problem nasilja na rodnoj osnovi (2014: 46).

5. ZAKLJUČAK

Elektroničko nasilje je danas jedan od glavnih problema djece i adolescenata koji su korisnici interneta i društvenih medija. Danas je većina mladih upoznata s modernom tehnologijom i njezinim brojnim prednostima. Stoga, mnogi dijele svoje privatne podatke, slike i videe na internetskoj mreži bez razmišljanja kako im to može naštetiti.

Počinitelji elektroničkog nasilja svoju agresiju iskazuju prema žrtvi iz dosade, osvete ili iz vlastite nesigurnosti kako bi se osjećali bolje. Svatko sam stvara vlastiti identitet na mreži i oblikuje ga na način na koji se želi predstaviti, neovisno o njegovoj vjerodostojnosti. To može predstavljati problem za žrtvu elektroničkog nasilja jer se to sve događa internetskim kanalima te se žrtva ne može ili ne zna obraniti. Sve što je jednom objavljeno na internetu može tamo ostati zauvijek, a žrtve ne mogu pobjeći od zlostavljanja i njegovih posljedica.

Svaki društveni medij ima svoje odredbe i uvjete korištenja za svoju stranicu te se čak i zabranjuje objavljivanje štetnih informacija i zlostavljanje drugih pojedinaca. Međutim, to ne sprječava nasilnike u izvršavanju svoje agresije. Stoga, bilo bi dobro odrediti neka stroža pravila za ponašanje prilikom korištenja društvenih medija.

Zaključno se može reći kako je obrazovanje, odnosno medijska pismenost, najvažniji korak prema prevenciji elektroničkog nasilja. U obrazovanje bi trebali biti uključeni počinitelji, žrtve, roditelji, učitelji i ostali koji su uključeni slučaj elektroničkog nasilja ili su korisnici interneta i društvenih medija. Važno je naučiti kako tehnologija funkcionira, što je elektroničko nasilje, zašto je ono loše i koje su njegove posljedice. Na taj način, korisnici društvenih medija će biti svjesniji toga što se događa putem interneta ili što učiniti ako se nađu u ulozi žrtve. Naposljetku, najvažnije je da se žrtva elektroničkog nasilja obrati nekome za pomoć i podršku kako bi izbjegla negativne posljedice za svoju dobrobit.

Smatram da je elektroničko nasilje veliki problem među djecom i mladima. Postao je vrlo popularan oblik nasilja jer se počinitelji sakrivaju iza pravih identiteta te imaju više hrabrosti prilikom vršenja nasilja. S obzirom na to da žrtve nasilja mogu doživjeti razne negativne posljedice koje utječu na njihovu dobrobit i samopouzdanje, mislim da je važno uzeti u obzir ozbiljnost činjenja elektroničkog nasilja. Vrlo je važno obrazovati se u području korištenja medija kako bi se mogli suočiti s mogućim posljedicama. Najvažnije je ozbiljno shvatiti situaciju ukoliko se nađemo kao žrtva ili svjedok elektroničkog nasilja kako bi se

poduzele potrebne preventivne mjere, ali i kako bi spriječili da ovaj oblik nasilja negativno utječe na naš život.

6. POPIS KORIŠTENIH IZVORA

Znanstvena literatura:

1. Best, P., Manketlow, R., Taylor, B. (2014) "Online communication, social media and adolescent wellbeing: A systematic narrative review", *Children and Youth services Review*, str. 27–36,
2. Bilić, V. (2014) „Correlates and outcomes of cyberbullying and cybervictimization“, u: M. Orel (ur.) *The new vision of future technologies*, Ljubljana: Eduvision, str. 71–84,
3. Brautović, M. (2011) *Online novinarstvo*, 1. izdanje, Zagreb: Školska knjiga
4. Buljan Flander, G., Dugić, S., Handabaka, I. (2015) „Odnos elektroničkog nasilja, samopoštovanja i roditeljskih čimbenika kod adolescenata“, *Klinička psihologija*, sv. 8 (2): 167–180,
5. Ciboci, L. (2014) „Grupe mržnje na društvenim mrežama“, u: M. Majdak (ur.) *Nasilje na Internetu među i nad djecom i mladima*, Zagreb: Društvo za socijalnu podršku, str. 13–26,
6. Ciboci, L., Kanižaj, I., Labaš, D. (2018) *Sigurnost djece na internetu i elektroničko nasilje*, Zagreb: Agencija za elektroničke medije i Unicef
7. David-Ferdon, C., Feldman Hertz, M., (2007) "Electronic Media, Violence, and Adolescents: An Emerging Public Health Problem", *Journal of Adolescent Health*, str. 1–5,
8. Hodak Kodžoman, I., Velki, T., Cakić, L. (2013) „Izloženost djece starije školske dobi elektroničkom nasilju“, *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, sv. LIX (30): 110–127,
9. Kazneni zakon Republike Hrvatske (2011) *Narodne novine*, br. 125/11 i 144/12
10. Matijević, A. (2014) „Nasilje nad i među mladima na Internetu“ u: M. Majdak (ur.) *Nasilje na Internetu među i nad djecom i mladima*, Zagreb: Društvo za socijalnu podršku, str. 39–50,
11. *Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima* (2004) Zagreb: Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti,
12. Ramljak, T. (ur.) (2018) *Upoznajmo i prepoznamo e-nasilje*, Osijek: Centar za nestalu i zlostavljanu djecu,
13. Reić Ercegovac, I. (2016) „Doživljeno vršnjačko nasilje: relacije s dobi, spolom, razrednim ozračjem i školskim uspjehom“, *Školski vjesnik: časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu*, sv. 65 (2): 251–271,
14. Roksandić Vidlička, S., Mamić, K. (2018) „Zloupotreba društvenih mreža u javnom poticanju na nasilje i mržnju i širenju lažnih vijesti: potreba transplantiranja njemačkog zakona o jačanju provedbe zakona na društvenim mrežama?“, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, sv. 25 (2): 329–357,
15. Schurgin O'Keefe, G., Clarke-Pearson, K., (2011) "Clinical Report – The Impact of Social Media on Children, Adolescents, and Families", *Guidance for the Clinician in Rendering Pediatric Care*, str. 800–805,
16. Štavalj, M. (2014) „Što čini popularnost videozapisa koji prikazuju nasilje među vršnjacima objavljenih na YouTube-u?“, *Socijalna politika i socijalni rad*, sv. 2 (1): 8–34,
17. Tripathi, V. (2017) "Youth Violence and Social Media", *Journal of Social Sciences*, str. 1–7,

18. Vejmelka, L., Strabić, N., Jazvo, M. (2017) „Online aktivnosti i rizična ponašanja adolescenata u virtualnom okruženju“, *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, sv. 26 (1): 59–78,
19. 5. Velki, T., Kuterovac Jagodić, G. (2016) „Možemo li na temelju prediktora tradicionalnoga vršnjačkog nasilja predviđati elektroničko nasilje?“, *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, sv. 25 (4): 523–545.

Mrežni izvori:

20. *Elektroničko nasilje prijeti sve većem broju djece* (2011) tportal.hr, <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/elektronicko-nasilje-prijeti-sve-vecem-broju-djece-20110208> (stranica posjećena: 10. kolovoza 2019),
21. *Koji su sve oblici elektroničkog nasilja* (2017) Medijska pismenost, <https://www.medijskapismenost.hr/oblici-obiljezja-elektronickog-nasilja/> (stranica posjećena 12. kolovoza 2019),
22. *Novi mediji – od živih slika do slika života* (2008) Zarez – Dvotjednik za kulturu i društvena zbivanja, <http://www.zarez.hr/clanci/novi-mediji-od-quotzivih-slikaquot-do-quot-slika-zivotaquot> (stranica posjećena: 24. kolovoza 2019),
23. *Sexting* (2018) Hrabri telefon, <https://tinejdzeri.hrabritelefon.hr/clanci/sexting/> (stranica posjećena: 12. kolovoza 2019),
24. *Što je 'Flaming'?* (2019) GoTravels, <https://hr.go-travels.com/35081-what-is-flaming-2483253-8509805> (stranica posjećena: 12. kolovoza 2019),

7. SAŽETAK

Tehnološki napredak i pojava društvenih medija dovela je do novih oblika interakcije i komunikacije među ljudima. S obzirom na to da se ljudsko djelovanje sada manifestira putem društvenih medija, to je dovelo do različitih oblika ponašanja na internetu što uključuje i nasilje. Nasilje putem interneta se naziva elektroničko nasilje, a obuhvaća napad da drugu osobu ili grupu ljudi korištenjem društvenih medija i mreža sa svrhom zlostavljanja, prijetnje i ponižavanja. Ovaj završni rad se bavi definiranjem i opisivanjem karakteristika elektroničkog nasilja među vršnjacima. Također, navode se oblici elektroničkog nasilja putem društvenih medija te sudionici i njihove karakteristike. Nadalje, navode se koje posljedice elektroničko nasilje ostavlja na svoje žrtve i koji su mogući koraci u prevenciji ovog oblika nasilja. Naposljetku, elektroničko nasilje se smješta u zakonodavni okvir, što objašnjava ozbiljnost i neprimjerenost nasilnog ponašanja na internetu.

Ključne riječi: internet, društveni mediji, međuvršnjačko nasilje, elektroničko nasilje, žrtva, počinitelj, posljedice elektroničkog nasilja, prevencija elektroničkog nasilja

ABSTRACT

Tehnological revolution and the appearance of social media have led to new forms of interaction and communication between people. As human activity now manifests itself through social media, this has led to various forms of online behavior on the Internet, including violence. Electronic violence is called cyberbullying and it refers to the attack on another person or a group of people, using social media and networks for the purpose of abuse, threatening and humiliation. This final paper deals with defining and describing the characteristics of cyberbullying among peers. Also, forms of electronic violence through social media and participants and their characteristics are listed. Furthermore, this paper outlines the consequences of cyberbullying on its victims and suggests the possible steps in preventing this form of violence. Finally, cyberbullying is placed within the Croatian legislation, which explains the seriousness and inadequacy of violent behavior on the Internet.

Keywords: internet, social media, peer violence, cyberbullying, victim, perpetrator, consequences of cyberbullying, cyberbullying prevention